

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Приймальної комісії

Ректор Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Губерський Л.В.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на здобуття ступеня вищої освіти – магістр

Освітній рівень – магістр

Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 054 «Соціологія»

Освітні програми – «Соціологія»,

«Соціальні технології»,

«Гендерні студії»

Київ – 2020

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ

«УХВАЛЕНО»
Вченою радою факультету
соціології

Протокол № 6

від “19” лютого 2020 р.

Голова вченої ради факультету
соціології

В.В.Чепак

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на здобуття ступеня вищої освіти – магістр
Освітній рівень – магістр
Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність – 054 «Соціологія»
Освітні програми – «Соціологія»,
«Соціальні технології»,
«Гендерні студії»

Гаранти програм

М.В. Сидоров

В.В. Чепак

С.С.Бабенко

КИЇВ - 2020

Зміст

I. Загальні положення	4
II. Організаційно-методичні рекомендації	4
III. Програмні питання і література до іспиту	4
1. Напрямок: «Теорія та історія соціології»	6
2. Напрямок: «Соціальна структура суспільства»	8
3. Напрямок: «Методологія та методи соціологічних досліджень»	11
Тема 1. Методологія соціологічних досліджень	11
Тема 2. Проектування соціологічного дослідження та методи збору соціологічних даних	11
Тема 3. Методи аналізу соціологічних даних	12
IV. Приклад розв'язання 2 завдання	14

I. Загальні положення

Вступний іспит є важливим компонентом навчального процесу і призначається для всебічної та об'єктивної оцінки рівня набутих вступниками під час навчання та самопідготовки знань та вмінь, навичок практичної роботи. Їхня оцінка дозволяє не лише визначити рівень фахової підготовки вступників, але і зафіксувати слабкі місця у підготовці студентів, що є важливим для продовження їхнього навчання за освітнім рівнем «магістр».

II. Організаційно-методичні рекомендації

(форма проведення, вимоги до оцінювання знань, навичок і вмінь студентів)

Вступний іспит передбачає перевірку теоретичних знань та практичних вмінь, набутих студентами протягом навчання на освітньому рівні «бакалавр» з дисциплін, засвоєння яких дозволяє скласти достатньо повне уявлення про сучасну соціологічну науку, закласти основу фахової діяльності соціолога, а саме: «Історія та теорія соціології», «Соціальна структура суспільства», «Методологія та методи соціологічного дослідження».

Вступний іспит проводиться у письмовій формі. Кожен студент отримує індивідуальний екзаменаційний білет, який складається із двох частин, що містять завдання наступних видів:

1. Тестова частина: закриті та напівзакриті питання (передбачають вибір однієї альтернативи, або множинний вибір, ранжування, співвіднесення двох рядів понять/визначень/ідей/авторів тощо). Максимальна кількість балів що може бути отримана за тестову частину іспиту – **100**.

2. Творче завдання з розробки аспектів методологічного розділу програми емпіричного дослідження за заданою темою, виконання якого оцінюється в **100** балів максимально і передбачає письмову творчу роботу студента за наступною логічною схемою:

- 1) уточнення предметної сторони проблеми дослідження, формулювання об'єкту і предмету дослідження (**максимальна кількість балів за повну правильну відповідь – 20 балів**);
- 2) формулювання мети і завдання дослідження; (**максимальна кількість балів за повну правильну відповідь – 10 балів**);
- 3) виділення з орієнтацією на предмет дослідження основних понять та здійснення інтерпретації 1-3 основних понять, які пов'язані між собою змістовно, (**максимальна кількість балів за повну правильну відповідь – 30 балів**);
- 4) формулювання 2-4 гіпотез стосовно предметної сторони проблеми; (**максимальна**

кількість балів за повну правильну відповідь – 20 балів)

- 5) обґрунтування вибору методу/методів збору відповідної інформації. Які аспекти предмету дослідження дозволить розкрити така інформація? (*максимальна кількість балів за повну правильну відповідь – 20 балів*);

Відповіді студентів мають бути лаконічними, ґрунтовними та логічними. У відповідях слід продемонструвати знання загальних та спеціальних соціологічних теорій, вміння формулювати гіпотези, здійснювати соціологічну інтерпретацію понять та визначати дотичні до емпіричного завдання методи збору та аналізу даних.

Оцінка за екзаменаційну роботу виставляється комісією колегіально, затверджується підписами голови екзаменаційної комісії та членів комісії й оприлюднюється на наступний день після написання письмового іспиту.

Загальна максимальна сума балів за екзаменаційну роботу - **200**.

Мінімальна позитивна оцінка іспиту з фаху складає **100 балів**.

Особи, які набрали на вступному випробуванні з фаху **менше ніж 100 балів**, **позбавляються** права участі в конкурсі.

III. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ І ЛІТЕРАТУРА ДО ІСПИТУ

1. Напрямок: «Теорія та історія соціології»

Тема 1. Історія соціології

Соціологічна концепція О.Конта. Соціологічний натуралізм. Соціологічна концепція Г.Спенсера. Теорія суспільства К.Маркса (відчуження; суспільно-економічна формація; класи та класова боротьба). Психологічний напрямок в соціології. Німецька формальна соціологія (Ф.Тьоніс та Г.Зімел). Соціологізм Е.Дюркгейма (предмет і метод соціології; правила соціологічного методу; соціальна солідарність та розподіл праці; соціологія суїциду). Соціологія М.Вебера (розуміюча соціологія; теорія соціальної дії; типи панування; теорія раціоналізації). Соціологія В.Парето. Чиказька школа в соціології (теорія соціальної еволюції Р.Парка; дослідження міста; концепція соціальної дії Ф. Знанецького; ситуаційний аналіз У.Томаса).

Основні періоди історії розвитку соціологічної думки України. Соціолінгвістична концепція Олександра Потєбні. Б.Кістяківський про проблеми логіки і методології наукового пізнання. Проблеми українського державотворення у творчості В.Липинського. "Загальна соціологія" М.Шаповала.

Ключові поняття: позитивізм, натуралізм, органіцизм, марксизм, формальна соціологія, розуміюча соціологія, теорія соціальної дії, символічний інтеракціонізм, феноменологічна соціологія, етнометодологія, інтегративні соціологічні теорії, мультипарадигмальність.

Тема 2. Сучасні соціологічні теорії

Французька соціологічна школа ХХ ст.. Американська соціологія в ХХ сторіччі: теорія соціокультурної динаміки П.Сорокіна, соціологічна концепція Т.Парсонса, теорія соціальної структури Р.Мертон, теорії соціального обміну (Дж. Гоманс і П. Блау), символічний інтеракціонізм (Г. Блумер, І. Гофман). Феноменологічна соціологія (А.Шюц, П.Бергер, Т.Лукман). Етнометодологія (Г.Гарфінкель). Інтегративні соціологічні теорії: теорія комунікативної дії Ю.Габермаса, теорія структурації Е.Гіденса, постструктуралізм П.Бурдьє. Мультипарадигмальний статус сучасної соціологічної теорії. Види соціологічних парадигм (за Дж.Рітцером та В.Ядовим).

Література

Основна:

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер.з фр. Г.Філіпчука. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
2. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології: від Античності до початку ХХ ст. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
3. История теоретической социологии. В 4-х т. Т.1 / Ответ. ред. и сост. Ю.Н. Давыдов. - М.: Изд-во "Канон+" ОИ "Реабилитация", 2002. - 496 с.
4. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття. Посібник. – К.: «Либідь», 1996. – 224 с.
5. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-е изд. – СПб: «Питер», 2002. – 688 с.
6. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. – К.: «Наукова думка»,

1995. – 224 с.

7. Соціологічна думка України: Навч. посібник / М.В.Захарченко, Б.В.Ф.Бурлачук, М.О.Молчанов та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 424 с.

Додаткова:

1. Американская социологическая мысль. Тексты. / Под В. И. Добренькова.—М.: Изд-во МГУ, 1994. – 496 с.
2. Гофман А. Б. 7 лекций по истории социологии: Учеб. пособие для вузов. – М.: Книжный дом Университет, 2001. - 216 с.
3. История социологии в Западной Европе и США (учебник для вузов) /Ответственный редактор Г.В. Осипов. – М.: «НОРМА-ИНФРА», 1999. – 576 с.
4. Козер Л. Мастера социологической мысли. Идеи в истории и социальном контексте. – М.: Норма, 2006. – 528 с.
5. Теоретическая социология: Антология. В 2 ч. / Пер. с англ., фр., нем., ит. Баньковской. – М.: Книжный дом «Университет», 2002. – Ч. 1. – 424 с.
6. Тернер Дж. Структура социологической теории / Пер. с англ. – М.: «Прогресс», 1985. – 478 с.
7. Шаповал М. Загальна соціологія. – К.: Український центр духовної культури, 1996. – 368 с.
8. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества: Пер.с польск.. – М.: Логос, 2005. - 664 с.

2. Напрямок: «Соціальна структура суспільства»

Тема 1. Соціальна структура суспільства

Поняття соціальної структури суспільства. Особливості соціальних структур. Різновиди соціальної структури (П.Штомпка). Морфологічні та функціональні виміри структур. Структурно-функціональні компоненти суспільства (Т.Парсонс). Соціальні наслідки дисфункціональності соціальних структур (Р.Мертон). Марксистська концепція соціальної структури суспільства. Смыслові структури повсякденного світу та механізми їх конструювання (А.Шюц). Концепція структурації суспільства (Е.Гідденс). Економічний, культурний капітали та їх індикатори (П.Бурдьо). Людський і соціальний капітали, їх індикатори (Дж.Колмен). Статусна позиція та її ресурсоемкість. Статусна кристалізація (Г.Ленський). Соціальна дистанція, структурні та культурні виміри концепту, шкала соціальної дистанції Богардуса. Поняття соціального класу в сучасній соціології: номінальне, інтерпретативне, реляційне визначення. Методології дослідження соціальних класів у відносинах власності та влади (Е.О.Райт), зайнятості та ринку (Дж.Голдторп, Г.Еспін-Андерсен), в практиках боротьби за життєві стилі (П.Бурдьо, М.Севедж). Середні класи та методології їх визначення. Прекаріат: соціологічні показники та соціальні ефекти приналежності. Багатовимірні концепції соціальної стратифікації (М.Вебер, П.Сорокін). Соціально-економічна стратифікація, її форми, фактори, показники. Соціальне відторгнення. Види бідності. Культура бідності. Соціально-політична стратифікація, її виміри, показники і чинники. Структура та механізми формування правлячої еліти. Нерівності за культурним капіталом та інформаційними ресурсами. Соціально-професійна стратифікація, методології її вимірювання. Методологія дослідження впливу професії, умов праці та кваліфікації на особистість (М.Кон). Аскриптивні фактори соціальної стратифікації. Фактори гендерної та вікової сегрегації. Сексизм та ейджизм в сучасних суспільствах. Фактори соціальної сегрегації за станом здоров'я. Поняття національних меншин, расизму, расової та етнічної дискримінації. Механізми конструювання расових та етнічних «кордонів», сегрегації та дискримінації. Особливості стратифікації індустріальних та постіндустріальних ринкових суспільств.

Ключові поняття: соціальна структура, соціальні відносини, соціальна стратифікація, соціальна мобільність, економічний капітал, культурний капітал, соціальний капітал, соціальна позиція, соціальна дистанція, статусна кристалізація, соціальний клас, правляча еліта, національні меншини, бідність, соціальна сегрегація, дискримінація, сексизм, ейджизм.

Література

Основна:

1. Бурдые П. Социальное пространство и генезис классов \ Бурдые П. Социология социального пространства. – «Алтейя», 2007. – С. 14-49. – Режим доступа: http://socioline.ru/files/5/39/sociologiya_socialnogo_prostranstva.pdf
2. Бурдые П. Формы капитала // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики. – М: РОССПЭН, 2004. – С.519–536.
3. Гіденс Е. Соціологія \ Пер.з англ. – Розділи 10, 5, 6, 9. -К., Основи. - 1999р. – Режим доступа: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html>
4. Коваліско Н. В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посібник. – Львів: Магнолія 2006, 2007. – 328 с.
5. Кон М.Л., Скулер К. Стратифікація, професія та орієнтації // Соціальні структури і особистість: Дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників. – К.: Києво-Могилянська Академія, 2007. – С. 43–70.
6. Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ в современном обществе: опыты западной социологии. – Х.: Изд-во Харьковского национального университета им. В.Н.Каразина, 2000. – С. 160 - 199, 256 - 271. – Режим доступа: <http://socnet.narod.ru/library/authors/kuzenko/content.htm>
7. Соціологія: Навч.посібник / за ред. С.О.Макеєва. - Київ:»Знання», 2005. - Сс.130-185, 293 – 302.
8. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. С. Макеєва. – К., 2006. – 372 с.
9. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества \ Пер.с польского. – Главы 4, 5, 9, 14, 18. - Москва: «Логос», 2010.- Сс. 87 - 114, 140 – 151, 324 – 338, 436 – 438.– Режим доступа:https://www.hse.ru/data/2010/11/01/1223555931/Shtompka_p_sociologiya_analiz_sovremen_nogo_obshestva.pdf
10. Ерік Олін Райт. Клас має значення\ \ Спільне. Журнал соціальної критики. – №4, 2012. – С. 11-24. – Режим доступа: <http://commons.com.ua/klas-maye-znachennya/>

Додаткова:

1. Блау П.М. Различные точки зрения на социальную структуру и их общий знаменатель \ Американская социологическая мысль: Тексты. - / Под В. И. Добренькова.—М.: Изд-во МГУ, 1994. – Режим доступа: http://www.fidel-kastro.ru/sociologia/American.htm#_Toc83369165
2. Гидденс Э. Устройство общества: очерк теории структуризации. Москва: Академический проект, 2003. С. 58-73, 239-317.
3. Дарендорф Р. Тропы из утопии. К новой ориентации социологического анализа \ Р.Дарендорф. Тропы из утопии / Пер. с нем. Б.М.Скуратова, В.Л.Близнекова. — М.: Праксис, 2002. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/672325/>
4. Классовое общество: теория и эмпирические реалии / Макеев С., Куценко О., Оксамитна С., Симончук Е. та ін.. - Киев: ИС НАНУ, 2003. С.11-81, 194-220.
5. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий // Общественные науки и современность. - 2001. № 3. -С. 122-139. – Режим доступа: <http://ecsosman.hse.ru/data/217/076/1232/011kOULMAN.pdf>
6. Куценко О. Образи посттрансформаційної структури українського суспільства // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Матеріали УІІ Всеукр. н.-пр. конференції: За ред. Судакова В.І., Куценко О.Д. – К.: Видавничий центр «Логос», 2012. – С. 22-37.
7. Куценко О.Д. Рыночные изменения в Украине и кристаллизация политико-экономических интересов / Куценко О.Д. // Загальна соціологія. Хрестоматія / За ред.В.Г.Городяненко. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2006. С.390-402. <http://www.iprog.ru/articles/?id=758>
8. Куценко О. Соціальні класи: соціологічні інтерпретації і підходи до вивчення \ Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціологія. - № 5, 2014. – С. 69-75. Режим доступа: <http://visnyk.soc.univ.kiev.ua/index.php/soc/issue/view/1>
9. Ленски Г. Статусная кристаллизация: невертикальное измерение социального статуса / Социологический журнал. - №4, 2003. – Режим доступа: <http://jour.isras.ru/index.php/socjour/article/view/817>

10. Макеев С.А. Метаморфоз социальной структуры // Проблемы розвитку соціологічної теорії: Соціальна інтеграція та соціальні нерівності. Матеріали 5 Всеукраїнської наук.-пр.конференції. Київ: КНУ, ІС НАНУ, 2009. С. 11-17.
11. Макеев С.О. Структурна перспектива в сучасній соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 1/2. – С. 27-35.
12. Масионис Дж. Социология. – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2004.
13. Мертон Р.К. Социальная структура и аномия // Р.Мертон. Социальная теория и социальная структура. – М.: "Хранитель", 2000. - С.243-276.
14. Новые социальные неравенства / Макеев С., Куценко О., Оксамитная С., Симончук Е., Бабенко С., Иващенко О. и др. / Под ред. С. Макеева. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2006.
15. Оксамитна С. Міжгенераційна класова та освітня мобільність / С.Оксамитна. - К.: НаУКМА; Аграр Медіа Груп, 2011. – 287с.
16. Паніна Н.В. Щодо застосування шкали соціальної дистанції у дослідженнях національної толерантності в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 4. – С.2-43.
17. Райт Э. О. Марксистские концепции классовой структуры \ \ СКЕПСИС. Научно-просветительский журнал. – Режим доступа: http://scepsis.ru/library/id_608.html
18. Симончук О. Професійна структура сучасної України // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 3. – С. 62–99.
19. Сорокин П.А. Социальная мобильность // Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согамонов: Пер. с англ. — М.: Политиздат, 1992.- С.230-331. – Режим доступа: <http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elclosed/sorokin.pdf>
20. Стендинг Г. Прекариат: новый опасный класс. - Фонд развития и поддержки искусства «АЙРИС» / IRIS Art Foundation, 2014. - С.1-16. - Режим доступа: <http://www.rulit.me/books/prekariat-novyj-opasnyj-klass-read-402184-1.html>

3. Напрямок: «Методологія та методи соціологічних досліджень»

Тема 1. Методологія соціологічних досліджень

Гносеологічний статус соціологічного дослідження. Типи соціологічних досліджень. Обґрунтованість соціологічного дослідження. Теоретична та емпірична інтерпретація понять. Знання достовірне та ймовірне. Вплив методології та методів дослідження на наукові висновки. Якість та надійність соціологічної інформації. Первинна та вторинна соціологічна інформація. Надійність та валідність методів дослідження. Поняття наукового факту. Емпіричний та теоретичний факт. Статистичний факт. Інтерпретація фактів. Теоретичні помилки та їх джерела. Інструментальні помилки. Вибірковий метод. Генеральна та вибірка сукупності. Типи і види вибірок. Проста випадкова вибірка. Стратифіковані вибірки. Невипадкові вибірки. Репрезентативність вибірки та методи оцінювання репрезентативності. Випадкова та систематична помилки репрезентативності. Обсяг вибірки та помилка вибірки. Зважування вибірки.

Ключові поняття: соціологічне дослідження, обґрунтованість дослідження, інтерпретація понять, достовірність знання, валідність методу, науковий факт, статистичний факт, теоретична помилка, вибірковий метод, репрезентативність вибірки.

Тема 2. Проектування соціологічного дослідження та методи збору соціологічних даних

Роль, структура та функції програми соціологічного дослідження. Проблема, мета, об'єкт та предмет дослідження. Типи гіпотез соціологічного дослідження. Логічна структура гіпотези. Організація соціологічного дослідження. Принциповий (стратегічний) план дослідження. Етапи емпіричного дослідження. Метод, техніка, методика та процедура соціологічного дослідження. Наукове спостереження та його види. Метод аналізу документів. Категорії, одиниці аналізу та одиниці обліку у контент-аналізі. Опитування та його види. Формалізоване інтерв'ю та анкетування. Процедура та інструментарій опитування. Загальна композиція анкети. Типи анкетних питань. Можливі зсуви інформації та способи їх коригування в опитуванні. Телефонне, поштове, та опитування в Інтернет. Експертне опитування. Соціометричне опитування. Тести у соціологічному дослідженні. Експеримент в соціологічному дослідженні. Програма експерименту. Експериментальна та контрольна групи. Якісні методи збору соціологічних даних. Глибинне інтерв'ю. Фокус-групове інтерв'ю. Дискурс-аналіз. Поєднання кількісних та якісних методів збирання соціологічних даних у єдиному дослідницькому циклі. Фінансування робіт, кошторис дослідження. Етичні проблеми проведення соціологічного дослідження.

Ключові поняття: програма соціологічного дослідження, стратегічний план дослідження, гіпотези дослідження, спостереження, опитування, аналіз документів, формалізоване інтерв'ю, анкета, фокус-групове інтерв'ю, експеримент

Тема 3. Методи аналізу соціологічних даних

Вимірювання соціальних ознак (змінних) та типи шкал. Характеристики розподілу однієї змінної. Міри центральної тенденції. Міри варіації. Симетрія розподілу. Основні розподіли (нормальний, χ^2 -квадрат, Стюдента та Фішера): параметри, властивості, сфера застосування. Таблиця частот та відсотків для однієї ознаки. Сумісний розподіл двох ознак. Двовимірна таблиця частот та відсотків. Зв'язок функціональний та кореляційний (статистичний). Обчислення коефіцієнту χ^2 -квадрат Пірсона та відповідних показників зв'язку. Стандартизація змінної. Статистичні висновки. Точкове та інтервальне оцінювання. Властивості точкових оцінок. Довірча ймовірність та довірчий інтервал. Перевірка статистичних гіпотез. Нульова та альтернативна гіпотези. Помилки першого та другого роду. Діаграма розсіяння. Лінійні та нелінійні зв'язки. Коефіцієнт кореляції Пірсона r . Кореляційне відношення (η). Коефіцієнти рангової кореляції. Рівняння лінійної регресії (парної та множинної): метод найменших квадратів, відбір факторів, значущість та інтерпретація коефіцієнтів. Часткова та множинна кореляції. Коефіцієнт детермінації. Факторний аналіз: основні задачі, головна ідея, основні поняття (фактор, факторне навантаження, загальність та специфічність, факторне значення), основні методи (головні компоненти, головні фактори). Методи обертання факторних рішень. Кластерний аналіз: основні задачі, загальна ідея та основні поняття (відстань, кластер та його властивості). Аксиоми відстані. Ієрархічний кластерний аналіз. Інтерпретація та оцінка надійності результатів кластерного аналізу.

Ключові поняття: дисперсія, середнє, кореляція, довірча ймовірність, довірчий інтервал, статистична гіпотеза, регресія, фактор, кластер

Література

Основна:

1. Андреева Г.М. Социальное познание: проблемы и перспективы. М: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК», 1999. – 416 с.
2. Батыгин Г.С. Лекции по методологии социологических исследований. Учебник для вузов. М.: Аспект-Пресс, 1995
3. Бутенко И.А. Организация прикладного социологического исследования. - М.:Тривола, 1998.
4. Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: Навч. посібник. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008.
5. Девятко И. Ф. Модели объяснения и логика социологического исследования. М.: Институт социологии РАН, 1996
6. Методы сбора информации в социологических исследованиях. - М., 1990. - Кн. 1.- Кн. 2.
7. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій/ 2-е видання. - К., 2007.
8. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних; Київський міжнародний інститут соціології. - К. : КМ Академія, 2004. - 270 с.
9. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования: Учебное пособие. – 3-е изд. - М.: Омега-Л, 2007. – 568 с.

10. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник / За ред. Н.Костенко, Л.Скокової. – К.: Інститут соціології НАНУ, 2009.

Додаткова:

1. Батыгин Г.С. Лекции по методологии социологических исследований. – М., 1995.
2. Волович В.И. Надежность информации в социологическом исследовании, Киев, 1974
3. Готлиб А.С. Введение в социологическое исследование: Качественный и количественный
4. Девятко И.Ф. Методы социологического исследования. - Екатеринбург: Изд-вл Урал. ун-та, 1998 – 208 с.
5. Как провести социологическое исследование / Под ред. М.К. Горшкова. – М., 1990.
6. Костенко Н., Иванов В. Досвід контент-аналізу. Моделі та практики. – К., 2003.
7. подходы. Методология. М.: Флинта; МПСИ, 2005
8. Садмэн С., Брэдберн Н. Как правильно задавать вопросы. М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2002.
9. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Під заг. ред. В. І. Воловича. – К.: Укр. Центр духовн. Культури, 1998. – 736 с.
10. Толстова Ю.Н. Измерение в социологии: Дисциплина лекций. – М.:ИНФРА-М, 1998.
11. Чурилов Н.Н. Типология и проектирование ввыборочного социологического исследования (история и современность). – К., 2008.

Приклад розв'язання 2 завдання

Творче завдання з розробки аспектів методологічного розділу програми емпіричного дослідження за заданою темою, виконання якого оцінюється в **100** балів максимально і передбачає письмову творчу роботу студента за наступною логічною схемою:

- 1) *уточніть предметну сторону проблеми дослідження, сформулюйте об'єкт і предмет;*
- 2) *сформулюйте мету і завдання дослідження;*
- 3) *виділіть основні поняття та зробіть інтерпретацію 1-3 основних понять, які пов'язані між собою змістовно, виділіть емпіричні індикатори проінтерпретованих основних понять*
- 4) *сформулюйте 2-4 гіпотези стосовно предметної сторони проблеми;*
- 5) *обґрунтуйте вибір методу/методів збору відповідної інформації. Які аспекти предмету дослідження дозволить розкрити така інформація?*

Тема: «Ставлення студентів міста Києва до волонтерської діяльності»

Відповідь

1) Волонтерство - важливий компонент для розвитку громадянського суспільства. Після 1990 року кількість неурядових організацій та волонтерів (добровольців) зростає у багатьох країнах, в тому числі й в Україні, причому особливу увагу було приділено просуванню волонтерської діяльності з метою залучення громадян до функціонування та життя місцевих громад та формування й розвитку їх відповідальності, особливо молодого покоління.

Та оскільки волонтерська діяльність є безоплатною за своєю суттю, то дуже часто без відповіді залишається питання ставлення студентів як рушійної сили розбудови суспільства до волонтерської діяльності як елементу громадянського суспільства.

Об'єкт дослідження: студенти міста Києва (студенти 1-4 курсів, віком до 35 років, закладів вищої освіти IV рівня акредитації міста Києва, громадяни/громадянки України).

Предмет дослідження: ставлення студентів міста Києва до волонтерської діяльності як елемента громадянського суспільства.

2) **Мета дослідження:** дослідити особливості ставлення студентів до волонтерської діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити ставлення та рівень залученості студентів м. Києва до волонтерської діяльності.
2. Визначити напрями волонтерської діяльності, якими займаються студенти.
3. Визначити, які чинники впливають на ставлення респондентів до волонтерської діяльності.
4. Дізнатися рівень важливості тих чи інших каналів розповсюдження інформації щодо волонтерства та залучення до нього.

3) **Інтерпретація основних понять**

Волонтерська діяльність (волонтерство) (лат. voluntarius - добровільний) – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

*Безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю.

Напрями волонтерської діяльності:

1. Військова допомога (в т.ч. допомога армії в АТО);
2. Соціальна допомога (- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб,

що потребують соціальної реабілітації; - здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; - надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам; - надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів);

3. Охорона довкілля;
4. Культура;
5. Спорт;
6. Міжнародне волонтерство.

Канали розповсюдження інформації щодо волонтерства – сукупність носіїв інформації про волонтерську діяльність, що поширюють її різними шляхами й за допомогою різних способів на загальний загал задля більшої інформованості осіб з даної проблеми. Соціальні мережі (Facebook, ВКонтакте, Однокласники, Instagram); розсилка інформаційних повідомлень на пошту; чати та канали в месенджерах (Telegram, Viber); спеціальні сайти та форуми; освітні установи (студентські органи самоврядування, адміністрація університетів), близьке оточення (друзі, родичі, знайомі); тренінги/презентації можливостей; СМС-розсилка повідомлень на телефон; роздача запрошень, листівок, флаєрів; телебачення; радіо.

Чинники впливу:

- Об'єктивні/соціально-демографічні характеристики:
 - стать
 - вік
 - матеріальний стан
 - сімейний стан
- Суб'єктивні:
 - бажання висловити свою громадянську чи політичну позицію
 - бажання отримати нові вміння та навички
 - потреба у саморозвитку та самореалізації
 - потреба у спілкуванні
 - бажання отримати досвід для майбутнього працевлаштування

бажання перейняти досвід, щоб створити власний проект/ГО.

4) Гіпотези:

1. Ставлення до волонтерства як до елемента формування громадянського суспільства в більшості опитаних студентів позитивне. Проте, хоча б раз займалися волонтерством не більше третини студентів.

2. Залученість студентів до волонтерської діяльності залежить від соціально-демографічних характеристик (вік, стать, сімейний стан, матеріальний стан, зайнятість):

- *Студенти молодшого віку більше займаються волонтерством, ніж молодь старшого віку;*
- *Чоловіки більше залучені до волонтерства, ніж жінки;*
- *Студенти, які мешкають окремо від батьків, менше займаються волонтерством, ніж студенти, які проживають разом із батьками;*
- *Серед неодружених, рівень залученості до волонтерства є більшим, ніж серед одружених;*
- *Матеріальний стан ніяк не впливає на ставлення та залучення студентів до волонтерської діяльності, однак, відмінність полягає в тому, що забезпечені*

студенти частіше обирають благодійність, ніж власну участь у волонтерських заходах;

– Зайнятість студентів ніяк не впливає на залучення до волонтерської діяльності.

3. Основним суб'єктивним чинником волонтерства є активна життєва позиція.
4. Найбільш важливими каналами розповсюдження інформації щодо волонтерства є соціальні мережі та друзі. Проте, більшість студентів вважає, що інформація щодо можливостей волонтерської діяльності повинна надаватися урядовими організаціями на рівні з неурядовими організаціями.

5) Обґрунтування вибору методу збору інформації

для того, аби дослідити ставлення студентів міста Києва та їх мотивації до волонтерської діяльності як елемента формування громадянського суспільства буде використовуватися метод опитування, а саме роздаткове анкетування (за місцем навчання). Опитування на місці — найбільш надійний спосіб збору інформації, тому що після заповнення анкет, їх можна переглянути та повернути для повного заповнення. При використанні роздаткового опитування дослідник також має змогу відповідати на запитання (технічного характеру), спостерігати процес заповнення та ставлення респондентів до опитування.